

Lepota u emocijama posmatrača

Dragan Janković

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Rezultati dosadašnjih istraživanja u okviru empirijske estetike sugerišu da estetski doživljaj ne zavisi direktno od objektivnih karakteristika posmatranih objekata, već od načina na koji su te karakteristike doživljene od strane posmatrača. U našim prethodnim istraživanjima smo izučavanju fenomena estetskog doživljaja pristupili iz okvira dimenzionalnih teorija emocija koje pretpostavljaju postojanje manjeg broja biološki zasnovanih mehanizama čija je uloga evaluacija stimulusa iz sredine. Na osnovu nalaza istraživanja u kojima su korišćeni vizuelni stimulusi predložen je VACe model estetskog doživljaja, po kome estetski doživljaj neke slike zavisi od afektivnog doživljaja svih pojedinačnih značenja koja su aktivirana u svesti posmatrača prilikom opažanja te slike. Drugim rečima, što su više značenja koja posmatrač konstruiše prilikom posmatranja slike afektivno doživljena kao prijatna, pobuđujuća i razumljiva, to će i sama slika biti doživljena kao lepša. U istraživanjima koja će biti prikazana pokušali smo da saznamo da li predloženi model, prvobitno formulisan na osnovu nalaza na umetničkim slikama, može da pruži adekvatno objašnjenje estetskog doživljaja umetničkih dela i iz drugih domena (muzike i filma). Takođe, pokušali smo da utvrdimo koje su sličnosti i razlike u kriterijumima za donošenje estetske odluke kod ispitanika različitog uzrasta, kao i kod laika i eksperata iz oblasti umetnosti. Rezultati pokazuju da model podjednako uspešno može da se primeni i na domen muzike i da linerna kombinacija tri afektivne dimenzije objašnjava 96% varijanse estetskog doživljaja muzičkih dela. Nalazi takođe ukazuju i da ispitanici različitog uzrasta, kao i odrasli različitog nivoa ekspertize konstruišu različita značenja prilikom posmatranja istih umetničkih dela i da promena u oba slučaja ide u smeru smanjenja dominacije perceptivnih i povećanja dominacije kognitivnih karakteristika. Ovaj nalaz sugeriše da iako su značenja koja posmatrači konstruišu prilikom opažanja umetničkih dela neophodna da bi uopšte došlo do estetske evaluacije, izgleda da estetski doživljaj zavisi isključivo od afektivnog doživljaja tih značenja, bez obzira koja konkretna značenja su konstruisana.